

แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษาของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3
The Guideline of Internal Control Management in School of the Schools
under Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 3

อภิสิทธิ์ เหมือนเงิน* รัตندا เลิศวิชัย** และ สมบูรณ์ ตันยะ***

คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*, **, ***

Apisit Muangern* Ratda Lertvichai** and Somboon Tanya***

Faculty of Education, Vongchavalitkul University*, **, ***

Corresponding author E-mail: Apisit_mua@vu.ac.th

(Received: June 08, 2024; Revised: June 29, 2024; Accepted: August 23, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษาที่มีประเภทสถานศึกษา และขนาดสถานศึกษาต่างกัน และ 3) ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 การวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาระดับการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 125 แห่ง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan และใช้การสุ่มแบบไม่เป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที และค่าสถิติเอฟ ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา โดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ระดับมาก 2 ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ด้านกิจกรรมการติดตามผล ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม และด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร 2) การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา เมื่อจำแนกตามประเภทสถานศึกษา และขนาดสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 คือ 3.1) จัดให้มีการประชุมคณะครู กรรมการสถานศึกษา ร่วมกันประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษา 3.2) จัดทำแผนปฏิบัติการบริหารความเสี่ยง กำหนดเป็นกิจกรรมการควบคุมลงในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา 3.3) มีสารสนเทศ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานตามระบบการควบคุมภายในสถานศึกษา โดยจัดทำเป็นคู่มือ คำสั่ง ประกาศ 3.4) มีช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 3.5) สนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และ 3.6) มีการติดตามควบคุมดูแลให้กิจกรรมตามระบบควบคุมภายในสถานศึกษานั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การควบคุมภายใน, การบริหารจัดการ

Abstract

The objectives of this research are to 1) investigate the extent of internal control management in schools; 2) compare internal control management in schools of varying sizes and types; and 3) investigate guidelines for the development of internal control management in schools under the Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 3. The investigation was implemented in two distinct phases. Phase 1 entailed an examination of the extent of internal control management in educational institutions. In the academic year 2023, the sample comprised 125 schools that were part of the Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 3. Krejcie and Morgan's table was employed to determine the sample size, which was then selected through non-proportional sampling. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire with an overall reliability of 0.83 and a content validity index of 1.00 for all items. The percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test statistics were implemented to analyze the data. Interviews with five experts were conducted during Phase 2 to investigate guidelines for the development of internal control management in schools. Content analysis was implemented to analyze the data, which was then presented in the form of an essay.

The findings were summarized as follows: 1) The Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 3 schools exhibited an exceptionally high level of internal control management, with three aspects evaluated as "very high" and two aspects rated as "high." The aspects were control environment, monitoring activities, risk assessment, control activities, and information and communication, in descending order of mean score. 2) At the 0.01 level, there was a significant difference in the internal control management of institutions based on their size and type. 3) The guidelines for the development of internal control administration in schools were as follows: 3.1) Arranging meetings with teachers and school board members to conduct a joint assessment of school risks; 3.2) Incorporating control activities into the school's annual operational plan and devising a risk management action plan; 3.3) Dissemination of information and documentation regarding internal control systems in educational institutions through manuals, directives, and announcements; 3.4) The establishment of effective communication channels; 3.5) the support of the use of precise and comprehensive information technology; and 3.6) the monitoring and supervision of the implementation of internal control activities to assure their efficacy.

Keywords: Internal Control, Management

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

การบริหารงานของสถานศึกษาเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบต่อส่วนอื่นของหน่วยงาน ซึ่งการบริหารงานเพื่อให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จและสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษานั้น ปัจจัยสำคัญ คือ ระบบการบริหารงานของสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์การที่ดีเพื่อส่งผ่านระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพต่อบุคลากรทางการศึกษา ภายในโรงเรียน โดยสถานศึกษามีลักษณะเป็นองค์การ ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญคือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อีกทั้งเป็นองค์การที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านวิชาการให้แก่ชุมชน สังคม สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีระบบที่ดีในการบริหารจัดการ

ซึ่งระบบการควบคุมภายในเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารดูแลและกำกับ การปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพให้ดำเนินงานด้วยความราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสามารถใช้ทรัพยากรภายในองค์กรได้อย่างประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุด เอกสารรายงานต่าง ๆ ก็จะถูกต้องและเชื่อถือได้ การปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีระบบถูกต้องเหมาะสม และอยู่ในกรอบของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังป้องกันโอกาสเสี่ยงที่อาจเกิดความผิดพลาดในการดำเนินงานขององค์กรได้ด้วย จึงสรุปได้ว่า ระบบควบคุมภายในจะช่วยให้องค์กรมีระบบระเบียบในการทำงานมากขึ้น

การดำเนินงานของสถานศึกษาจำเป็นต้องมีระบบการควบคุมภายในด้วย เพื่อให้ดำเนินงานถูกต้อง เป็นไปตามแนวปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐ ระบบการควบคุมภายในเป็นภารกิจหนึ่งของฝ่ายบริหารทั่วไปในสถานศึกษา ซึ่งระบบควบคุมภายในเป็นสิ่งที่ไม่ลืมนำ เป็นสิ่งที่จะต้องประสบพบเจออยู่ตลอด เป็นกระบวนการที่จะช่วยสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงภายในองค์กร การดำเนินงานขององค์กรจะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใด ปัญหาใดที่ควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วน และระบบควบคุมภายในยังเป็นกลไกขั้นพื้นฐานสำคัญ ที่จะเข้ามาดูแลกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรให้ดำเนินงานไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยปัจจุบันสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ จะต้องดำเนินการควบคุมภายในตามหลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการควบคุมภายใน สำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2561 (กระทรวงการคลัง, 2561) โดยองค์ประกอบของระบบควบคุมภายในที่สถานศึกษาต้องดำเนินการจะเริ่มต้นตั้งแต่ การจัดทำมีสภาพแวดล้อมแห่งการควบคุม การจัดทำแผนโครงการ สำหรับงานควบคุมภายใน การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาตามโครงสร้างและภารกิจสถานศึกษา การวิเคราะห์ความเสี่ยงของการดำเนินงาน การประเมินความเสี่ยง การกำหนดมาตรฐานในการป้องกันความเสี่ยงในการดำเนินงานของสถานศึกษา การวางแผนการจักระบบการควบคุมภายในในสถานศึกษา การให้ความรู้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในในหน่วยงาน การประสานกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จัดทำมาตรการป้องกันความเสี่ยงไปใช้ในการควบคุมการดำเนินงานตามภารกิจ การดำเนินการและกำหนดกิจกรรมควบคุมตามหลักเกณฑ์ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร การประเมินผลการดำเนินการควบคุมภายในตามมาตรการที่กำหนดและปรับปรุงให้เหมาะสม การสรุปผลและประเมินผลการปฏิบัติงาน รายงานผลงานประจำปี รวมถึงปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายด้วย โดยการดำเนินงานจะครอบคลุมทุกงานในสถานศึกษา ทั้งฝ่ายบริหารงานวิชาการ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงบประมาณ และฝ่ายบริหารทั่วไป ซึ่งหากสถานศึกษาได้ดำเนินการครบถ้วนและถูกต้อง การดำเนินงานทุกฝ่ายงานจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น และบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาได้ง่ายขึ้น

กล่าวได้ว่า ระบบควบคุมภายในเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรหรือสถานศึกษาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างราบรื่น ระบบควบคุมภายในจึงไม่ใช่สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องคิดว่าควรทำหรือไม่ควรทำ เพราะคำตอบคือทุกองค์กรควรมีระบบควบคุมภายใน แต่จะอย่างไรให้การควบคุมภายในนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด นั่นคือสิ่งที่องค์กรหรือทีมบริหารต้องบริหารจัดการให้ได้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 (2566) ได้รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ระบุว่า ผลการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการตามมาตรฐาน สพพ: การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงานการควบคุมภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยภาพรวมที่ผ่านมา พบว่า ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานด้านการควบคุมภายในของสถานศึกษา บางส่วนยังขาดความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมภายในที่ถูกต้อง สถานศึกษาบางแห่งขาดการวางแผนของงาน ยังไม่ได้จัดวางระบบการควบคุมภายใน และการจัดทำรายงานการควบคุมภายในยังไม่สมบูรณ์ ไม่มีการควบคุมติดตามผลการดำเนินงานตามแผนว่าสามารถลดความเสี่ยงได้หรือไม่ การจัดองค์การ การมอบหมายงานให้บุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการจัดทำรายงานให้ถูกต้อง ขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน

สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาประเภทประถมศึกษาส่วนใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรที่รับผิดชอบบ่อย บุคลากรมีภาระงานมากเกินไปจนกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน และบางกิจกรรมดำเนินการอย่างไม่ต่อเนื่อง ส่งผลโดยตรงต่อการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา และทำให้การจัดทำรายงานยังไม่มีคุณภาพ

ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 เพื่อนำมาพัฒนาระบบบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นระบบการบริหารที่สำคัญและครอบคลุมทุกฝ่ายบริหารของสถานศึกษาอันจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา นั่นคือ คุณภาพผู้เรียน คุณภาพของการจัดการศึกษา และเพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 ที่มีประเภทสถานศึกษา และขนาดสถานศึกษาต่างกัน

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 ปีการศึกษา 2566 จำนวนประชากรทั้งหมด 182 แห่ง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 125 แห่ง โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (Krejcie & Morgan, n.d. อ้างถึงใน สมบูรณ์ตันยะ, 2565) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มตามระดับชั้นแบบไม่เป็นสัดส่วน โดยการใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นชั้นภูมิได้เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก 65 แห่ง สถานศึกษาขนาดกลาง 43 แห่ง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ 17 แห่ง

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยได้มาจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สถานศึกษาละ 3 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไปของสถานศึกษา และ 3) ครูหัวหน้าโครงการควบคุมภายในของสถานศึกษา รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ทั้งสิ้น 375 คน

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประเภทสถานศึกษา แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามองค์ประกอบของการควบคุมภายในสถานศึกษา 5 ด้าน คือ (1) ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม (2) ด้านการประเมินความเสี่ยง (3) ด้านกิจกรรมการควบคุม (4) ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร และ (5) ด้านกิจกรรมการติดตามผล

2) การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

(1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหาร และการบริหารจัดการ ควบคุมภายในสถานศึกษา

(2) กำหนดขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ คือ การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

(3) สร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย เสนอต่อคณะที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง รับ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมและแก้ไข

(4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา และนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence : IOC) ได้เป็น 1.00 ทุกข้อ

(5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลอง ใช้ในสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 30 คน รวม 30 ชุด และหาค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาตามสูตรของครอนบัก พบว่า แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุม ภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวม 0.83 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและทดลองใช้แล้ว จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์นำไปใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้

3.1.4.1 นำหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ขอความอนุเคราะห์จากสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ในการเก็บข้อมูลจากสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

3.1.4.2 นำสำเนาหนังสือขอเก็บข้อมูลในการทำวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามเพื่อการวิจัยส่งให้กับ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.1.4.3 ติดตาม รวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความสมบูรณ์ จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 125 แห่ง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนคิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลต่อไป

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยเทียบตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.1.6 เปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา โดยการหาค่า t-test ในการเปรียบเทียบ ประเภทสถานศึกษา และหาค่า F – test ในการเปรียบเทียบขนาดสถานศึกษา

3.2 ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ที่ได้รับรางวัลระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นไปในด้านบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปีการศึกษา จำนวน 5 คน

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้ด้านการบริหารจัดการ ควบคุมภายในสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยน้อย 3 ลำดับนำมาสร้างเป็นข้อคำถาม จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เสนอต่อที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสม และปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาด้วยตนเอง

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นความเรียง

4. ผลการวิจัย

4.1 ระดับการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม	4.68	0.29	มากที่สุด	1
2. ด้านการประเมินความเสี่ยง	4.51	0.37	มากที่สุด	3
3. ด้านกิจกรรมการควบคุม	4.38	0.51	มาก	4
4. ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร	4.36	0.53	มาก	5
5. ด้านกิจกรรมการติดตามผล	4.60	0.42	มากที่สุด	2
รวม	4.53	0.32	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.29) ด้านกิจกรรมการติดตามผล ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.42) ด้านการประเมินความเสี่ยง ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.37) ด้านกิจกรรมการควบคุม ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.51) และด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

4.2 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการควบคุมภายใน สถานศึกษา	ประถมศึกษา			ขยายโอกาส			t	Sig
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ		
1. สภาพแวดล้อมการควบคุม	4.59	0.28	มากที่สุด	4.83	0.23	มากที่สุด	5.08**	0.00
2. การประเมินความเสี่ยง	4.38	0.37	มาก	4.74	0.25	มากที่สุด	6.44**	0.00
3. กิจกรรมการควบคุม	4.18	0.46	มาก	4.70	0.41	มากที่สุด	6.41**	0.00
4. ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร	4.17	0.49	มาก	4.69	0.41	มากที่สุด	6.25**	0.00
5. กิจกรรมการติดตามผล	4.51	0.42	มากที่สุด	4.76	0.37	มากที่สุด	3.26**	0.00
รวม	4.40	0.27	มาก	4.76	0.27	มากที่สุด	6.93**	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า สถานศึกษาประเภทประถมศึกษากับประเภทขยายโอกาส ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 มีการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสถานศึกษาประเภทขยายโอกาสมีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษาสูงกว่าสถานศึกษาประเภทประถมศึกษา

4.3 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 3 - 4

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการควบคุม ภายในสถานศึกษา	ขนาดของสถานศึกษา								
	ขนาดเล็ก			ขนาดกลาง			ขนาดใหญ่		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านสภาพแวดล้อม การควบคุม	4.55	0.27	มากที่สุด	4.78	0.26	มากที่สุด	4.93	0.78	มากที่สุด
2. ด้านการประเมิน ความเสี่ยง	4.31	0.35	มาก	4.70	0.28	มากที่สุด	4.80	0.24	มากที่สุด
3. ด้านกิจกรรมการควบคุม	4.16	0.49	มาก	4.51	0.43	มากที่สุด	4.85	0.26	มากที่สุด
4. ด้านข้อมูลสารสนเทศและ การสื่อสาร	4.04	0.45	มาก	4.65	0.40	มากที่สุด	4.83	0.23	มากที่สุด
5. ด้านกิจกรรมการติดตามผล	4.39	0.41	มาก	4.80	0.35	มากที่สุด	4.88	0.17	มากที่สุด
รวม	4.33	0.25	มาก	4.70	0.25	มากที่สุด	4.86	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า

สถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษามากที่สุด คือ สถานศึกษาขนาดใหญ่ ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.15) รองลงมาคือ สถานศึกษาขนาดกลาง ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.25) และสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษาน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.25)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนและค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม	ระหว่างกลุ่ม	2.60	2	1.30	20.27**	0.00
	ภายในกลุ่ม	7.84	122	0.06		
	รวม	10.45	124			
2. ด้านการประเมินความเสี่ยง	ระหว่างกลุ่ม	5.43	2	2.72	26.84**	0.00
	ภายในกลุ่ม	12.36	122	0.10		
	รวม	17.80	124			
3. ด้านกิจกรรมการควบคุม	ระหว่างกลุ่ม	7.60	2	3.80	18.59**	0.00
	ภายในกลุ่ม	24.96	122	0.20		
	รวม	32.57	124			
4. ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	14.24	2	7.12	41.98**	0.00
	ภายในกลุ่ม	20.69	122	0.17		
	รวม	34.93	124			
5. ด้านกิจกรรมการติดตามผล	ระหว่างกลุ่ม	5.91	2	2.95	21.73**	0.00
	ภายในกลุ่ม	16.60	122	0.13		
	รวม	22.52	124			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	5.74	2	2.87	47.94**	0.00
	ภายในกลุ่ม	7.30	122	0.06		
	รวม	13.05	124			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.4 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 ได้ด้านที่มีค่าน้อยที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการประเมินความเสี่ยง

ด้านกิจกรรมการควบคุม และด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำนวน 5 คน ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะ แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ในทั้ง 3 ด้านสรุปได้ ดังนี้

4.4.1 ด้านการประเมินความเสี่ยง ผู้บริหารต้องสร้างระบบควบคุมภายในให้มีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจาก 1) จัดให้มีการประชุมหารือกับคณะครู กรรมการสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์ความเสี่ยงของสถานศึกษา 2) มีการชี้แจงสร้างความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยง 3) ร่วมกันค้นหาความเสี่ยงของสถานศึกษา ประเมินความเสี่ยงทั้งโอกาสที่จะเกิดและผลกระทบ เพื่อจะนำไปสู่การบริหารจัดการความเสี่ยงต่อไป 4) กำหนดวิธีการตอบสนองหรือจัดการความเสี่ยงนั้น ให้ความเสี่ยงนั้นหายไปหรือมีผลกระทบอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ 5) จัดทำแผนปฏิบัติการบริหารความเสี่ยง กำหนดกิจกรรมการควบคุม และ 6) นำกิจกรรมการควบคุมที่ได้ กำหนดลงในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาเป็นลำดับต่อไป

4.4.2 ด้านกิจกรรมการควบคุม 1) กำหนดกิจกรรมการควบคุมความเสี่ยงด้านต่าง ๆ 2) จัดให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับกิจกรรมการควบคุม โครงการ และความต้องการของผู้ใช้ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตไร้สาย คอมพิวเตอร์ ช่องทางการสื่อสารแบบออนไลน์ เป็นต้น 3) มีการติดตามการใช้เทคโนโลยีควบคุมดูแลให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรม 4) กำหนดกิจกรรมการควบคุมให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกกิจกรรมและภาระงาน สามารถนำไปใช้ได้จริง และ 5) จัดทำเป็นเอกสารเพื่อความชัดเจน สะดวกต่อผู้ปฏิบัติและผู้ตรวจสอบ

4.4.3 ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร 1) ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุมร่วมกันทั้งฝ่ายบริหาร และผู้รับผิดชอบกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา 2) มีเอกสารและการชี้แจงอย่างชัดเจน ให้บุคลากรเข้าใจ ทราบถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมตามระบบการควบคุมภายในสถานศึกษา ทราบแนวทางในการปฏิบัติงาน หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และดำเนินการ โดยอาจจัดทำเป็นคู่มือ คำสั่ง ประกาศ ทั้งรูปแบบเอกสารและออนไลน์ 3) จัดให้มีสารสนเทศ หรือข้อมูลที่ต้องการให้บุคคลภายนอกทราบและส่งผลกระทบต่อการควบคุมภายใน โดยเป็นข้อมูลสารสนเทศที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นปัจจุบัน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับการใช้ 4) จัดให้มีการสื่อสารหลากหลายช่องทาง ทั้งเอกสาร หนังสือราชการ คู่มือ ประชาสัมพันธ์หรือชี้แจงผ่านสื่อออนไลน์ โดยมีการติดตามหลังบุคคลภายนอกได้รับข่าวสารสนเทศ และ 5) ประเมินผลระบบสื่อสารที่สถานศึกษาใช้อยู่เป็นระยะ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของระบบข้อมูลสารสนเทศต่อไป

5. สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 มีประเด็นที่นำมาสรุปและอภิปราย ดังนี้

5.1 การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสาเหตุมาจากข้อบังคับที่ว่าสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ จะต้องดำเนินการควบคุมภายในตามหลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการควบคุมภายใน สำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2561 ส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องจัดให้มีระบบควบคุมภายใน ในการบริหารสถานศึกษา

เมื่อพิจารณาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยเรียงด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ด้านกิจกรรมการติดตามผล ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม และด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารตามลำดับ โดยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม มีการดำเนินการมากที่สุด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องมีเป้าหมายสถานศึกษา วิสัยทัศน์ โครงสร้างการบริหารและโครงสร้าง

บุคคลากร มีแผนปฏิบัติการ รวมถึงมีระบบควบคุมภายใน นอกจากนี้สถานศึกษาทุกแห่งก็จะมีการวัดและประเมินตนเองในทุก ๆ ปีการศึกษา มีการจัดทำรายงานประจำปี และรายงานต่อต้านสังคม ซึ่งสถานศึกษาส่วนใหญ่ก็จะดำเนินด้านกิจกรรมการติดตามผลของระบบควบคุมภายในสถานศึกษาไปพร้อมกัน ส่วนการดำเนินการด้านการประเมินความเสี่ยง และด้านกิจกรรมการควบคุม ในสถานศึกษาหลายแห่งก็ได้ดำเนินการอย่างชัดเจนและมีลายลักษณ์อักษร ส่งผลต่อด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ที่มีผลมาจากการขาดสื่อ ระเบียบ แบบแผน แผนการปฏิบัติงานด้านการควบคุมภายใน แผนการดำเนินกิจกรรมการควบคุม จึงไม่มีสารสนเทศที่จะใช้ในการสื่อสารกับบุคคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา การดำเนินงานควบคุมภายในสถานศึกษายังเป็นความรับผิดชอบของบุคคลเพียงบางคนบางกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวลลักษณ์ นาสมตรี (2563) ที่ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า สภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปน้อยที่สุดได้คือ ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านการติดตามประเมินผล และด้านสารสนเทศและการสื่อสาร และงานวิจัยของ สมมาต คำวังนัง (2561) ที่ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีผลคะแนนการปฏิบัติงานสูง พบว่า การปฏิบัติงานด้านสภาพแวดล้อมของการควบคุม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านการติดตามประเมินผล ด้านกิจกรรมการควบคุม และด้านสารสนเทศและการสื่อสารตามลำดับ

5.2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามประเภทและขนาดของสถานศึกษา พบว่า

5.2.1 การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน โดยสถานศึกษาประเภทขยายโอกาสมีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษาสูงกว่าสถานศึกษาประเภทประถมศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาประเภทขยายโอกาสส่วนใหญ่ มีจำนวนนักเรียนที่มากกว่าสถานศึกษาประเภทประถมศึกษา ทำให้มีครู บุคลากร งบประมาณ ทรัพยากรในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ที่มากกว่า จึงอาจจะส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมโครงการต่าง ๆ รวมถึงความพร้อมในการบริหารจัดการควบคุมภายในที่แตกต่างกัน โดยจากข้อมูลจำนวนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 (2566) พบว่า สถานศึกษาในสังกัดส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก (ร้อยละ 52) และสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาประเภทประถมศึกษา (ร้อยละ 91) จึงอาจกล่าวได้ว่าสถานศึกษาประเภทประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่มีจำนวนครู บุคลากร ที่เป็นส่วนหนึ่งในด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมของการควบคุมภายใน รวมถึงความพร้อมในการบริหารจัดการควบคุมภายในด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างจากสถานศึกษาประเภทขยายโอกาสที่มีขนาดใหญ่กว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิชา ปัจจัยโย (2566) ที่ได้ศึกษาประสิทธิภาพการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย บทบาทของวัฒนธรรมองค์กร พบว่า ประสิทธิภาพในการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมภายในองค์กร

5.2.2 การบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษาน้อยที่สุด จากการเปรียบเทียบรายคู่ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในคู่ระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง และในคู่

ระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากรในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมของการควบคุม ภายใน รวมถึงความพร้อมในการบริหารจัดการควบคุมภายในด้านอื่น ๆ ที่พร้อมและเป็นระบบใกล้เคียงกันกับสถานศึกษา ขนาดกลาง ซึ่งมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีบุคลากร และทรัพยากรที่จำกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทนา คำหอม (2565) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของการควบคุมภายในที่มีผลต่อการนำมาใช้ในองค์กร กรณีศึกษา กรมควบคุมโรค พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม จำนวนบุคลากร การมีการกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด ร่วมกับปัจจัยด้านการกำกับและติดตามการควบคุมภายใน

5.3 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการควบคุมภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 คือ

5.3.1 ด้านการประเมินความเสี่ยง คือ จัดให้มีการประชุมหารือกับคณะครู กรรมการสถานศึกษา เปิดโอกาส ให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์ความเสี่ยงของสถานศึกษา มีการชี้แจงสร้างความ เข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยง ร่วมกันค้นหาความเสี่ยงของสถานศึกษา ประเมินความเสี่ยงทั้ง โอกาสที่จะเกิดและผลกระทบ เพื่อจะนำไปสู่การบริหารจัดการความเสี่ยงต่อไป กำหนดวิธีการตอบสนองหรือจัดการความ เสี่ยงนั้น ให้ความเสี่ยงนั้นหายไปหรือมีผลกระทบอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ จัดทำแผนปฏิบัติการบริหารความเสี่ยง กำหนด กิจกรรมการควบคุม และนำกิจกรรมการควบคุมที่ได้ กำหนดลงในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาเป็นลำดับต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชชาพร เปล่งผิว (2562) ที่ได้ศึกษาการควบคุมภายในของโรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ได้ระบุการพัฒนาการบริหารการควบคุมภายในด้านการบริหารความเสี่ยง คือ ควรมีการสร้าง ความเข้าใจกับบุคลากรเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและอาจส่งผลกระทบต่อผลสำเร็จของงาน ผู้บริหารและ บุคลากรจะต้องมีการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงร่วมกัน พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไข

5.3.2 ด้านกิจกรรมการควบคุม คือ กำหนดกิจกรรมการควบคุมความเสี่ยงด้านต่าง ๆ จัดให้มีการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับกิจกรรมการควบคุม โครงการ และความต้องการของผู้ใช้ เช่น ระบบ อินเทอร์เน็ตไร้สาย คอมพิวเตอร์ ช่องทางการสื่อสารแบบออนไลน์ เป็นต้น มีการติดตามการใช้เทคโนโลยี ควบคุมดูแลให้ กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรม กำหนดกิจกรรมการควบคุมให้มีความครบถ้วน สมบูรณ์ทุกกิจกรรมและภาระงาน สามารถนำไปใช้ได้จริง และจัดทำเป็นเอกสารเพื่อความชัดเจน สะดวกต่อผู้ปฏิบัติและ ผู้ตรวจสอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นวลลักษณ์ นาสมตริก (2563) ที่ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการ ควบคุมภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้ระบุข้อเสนอแนะด้านกิจกรรมการควบคุม คือ สถานศึกษาควรมีการกำหนดการควบคุมกระบวนการได้มา การพัฒนา และการบำรุงรักษาระบบเทคโนโลยีให้มีความ เหมาะสม

5.3.3 ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุมร่วมกันทั้งฝ่ายบริหาร และ ผู้รับผิดชอบกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีเอกสารและการชี้แจงอย่างชัดเจน ให้บุคลากรเข้าใจ ทราบถึง วัตถุประสงค์ของกิจกรรมตามระบบการควบคุมภายในสถานศึกษา ทราบแนวทางในการปฏิบัติงาน หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และดำเนินการ โดยอาจจัดทำเป็นคู่มือ คำสั่ง ประกาศ ทั้งรูปแบบเอกสารและออนไลน์ จัดให้มีสารสนเทศ หรือข้อมูลที่ ต้องการให้บุคคลภายนอกรับทราบและส่งผลการควบคุมภายใน โดยเป็นข้อมูลสารสนเทศที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ เป็นปัจจุบัน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับการใช้ จัดให้มีการสื่อสารหลากหลายช่องทาง ทั้งเอกสาร หนังสือราชการ คู่มือ ประชาสัมพันธ์หรือชี้แจงผ่านสื่อออนไลน์ โดยมีการติดตามหลังบุคคลภายนอกได้รับข้อสารสนเทศ และประเมินผล ระบบสื่อสารที่สถานศึกษาใช้อยู่เป็นระยะ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของระบบข้อมูลสารสนเทศต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ อรพิน ดวงแก้ว (2563) ที่ศึกษาการบริหารจัดการควบคุมภายในของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ระบุข้อเสนอแนะด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร คือ ควรมีการจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เข้าใจง่ายและบุคลากรสามารถนำไปใช้ได้จริง คู่มือควรกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดสำหรับประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการควบคุมภายในอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นवलักษณ์ นาสมตรี (2563) ที่ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้ระบุข้อเสนอแนะด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร คือ สถานศึกษาควรจัดให้มีช่องทางการสื่อสารพิเศษ เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ภายในหน่วยงานสามารถแจ้งข้อมูลหรือเบาะแสเกี่ยวกับการทุจริตในหน่วยงานได้อย่างปลอดภัย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การดำเนินการควบคุมภายในจะต้องใช้หลักการและทฤษฎีในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของระบบควบคุมภายในให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

6.1.1 ด้านการประเมินความเสี่ยง ควรใช้การประชุมร่วมกันวิเคราะห์ความเสี่ยง ประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษา กำหนดวิธีการตอบสนองหรือจัดการความเสี่ยง พัฒนาแผนการบริหารความเสี่ยง

6.1.2 ด้านกิจกรรมการควบคุม คือกำหนดกิจกรรมการควบคุม มีตัวชี้วัดผลหรือผลที่คาดหวังจากการปฏิบัติงาน มีการประชุมแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ วางแผนงานควบคุมภายในและดำเนินการตามแผนงานอย่างเป็นระบบ จัดทำเป็นเอกสารที่ชัดเจน สะดวกต่อผู้ปฏิบัติและผู้ตรวจสอบ รวมถึงมีการสนับสนุน ส่งเสริม จัดให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับกิจกรรมการควบคุม

6.1.3 ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ควรจัดให้มีการสื่อสารหลากหลายช่องทาง มีการสื่อสารร่วมกันกับบุคคลทั้งภายในและภายนอก โดยใช้สารสนเทศที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นปัจจุบัน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับการใช้ เช่น คู่มือ คำสั่ง ประกาศ ทั้งรูปแบบเอกสารและออนไลน์ มีการกำกับติดตามในระหว่างและหลังจากการดำเนินงานทุกโครงการและทุกกิจกรรม เพื่อให้การควบคุมภายในสถานศึกษาดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการวิจัย สภาพการดำเนินงานและการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานควบคุมภายในสถานศึกษา ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร

6.2.2 ศึกษา การดำเนินงานควบคุมภายในสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น สังกัดเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด อาชีวศึกษา เป็นต้น

7. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการคลัง. (2561). *มาตรฐานการควบคุมภายในสำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2561*. กระทรวงการคลัง.
- นवलักษณ์ นาสมตรี. (2563). *การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นันธิชา ปัจฉัยโย. (2566). *ประสิทธิภาพการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย บทบาทของวัฒนธรรมองค์กร* [วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- บุญชม ศรีสะอาด (2560). *หลักการวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่10). สุวีริยาสาสน์.

- มัทนา คำหอม. (2565). การศึกษาองค์ประกอบของการควบคุมภายในที่มีผลต่อการนำมาใช้ในองค์กร กรณีศึกษา กรมควบคุมโรค [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วัชรินทร์ ภูมิภาค. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานเพื่อยกระดับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิชาพร เปล่งผิว. (2562). การควบคุมภายในของโรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมบูรณ์ ต้นยะ. (2565). วิจัยวิทยาการวิจัยทางการศึกษา [เอกสารประกอบการสอน]. คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัย วงษ์ชวลิตกุล.
- สมมาต คำวจนัง. (2561). รูปแบบความสัมพันธ์ของการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีผลคะแนนการปฏิบัติงานสูง [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสยาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. (2566). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รอบ 6 เดือน (ไตรมาสที่ 1-2). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3.
- อรพิน ดวงแก้ว. (2563). การบริหารจัดการควบคุมภายในของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา [รายงานการวิจัย]. สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา.